

Stichting Dotterbloem

Plan voor het beheer van natuurterreinen in pacht of in eigendom van de Stichting Dotterbloem

Onderdeel: Op de Lutje Gast



*Biodiverse boom- en
elzensingels*



Inhoud

1. Inleiding	3
2. Geofysische, bodem en water beschrijving	4
3. Landschap, natuur en cultuurhistorie.....	9
4. Beheertype aanduiding.....	12
5. Doelen	12
6. Concretisering van de doelen	12
7. Beoogde eindsituatie	13
8. Beheer.....	13
9. Beheervoorschriften in de pachtcontracten	14
Bijlage 1: kadastrale kaarten 408, 407, 552 en 554.....	16

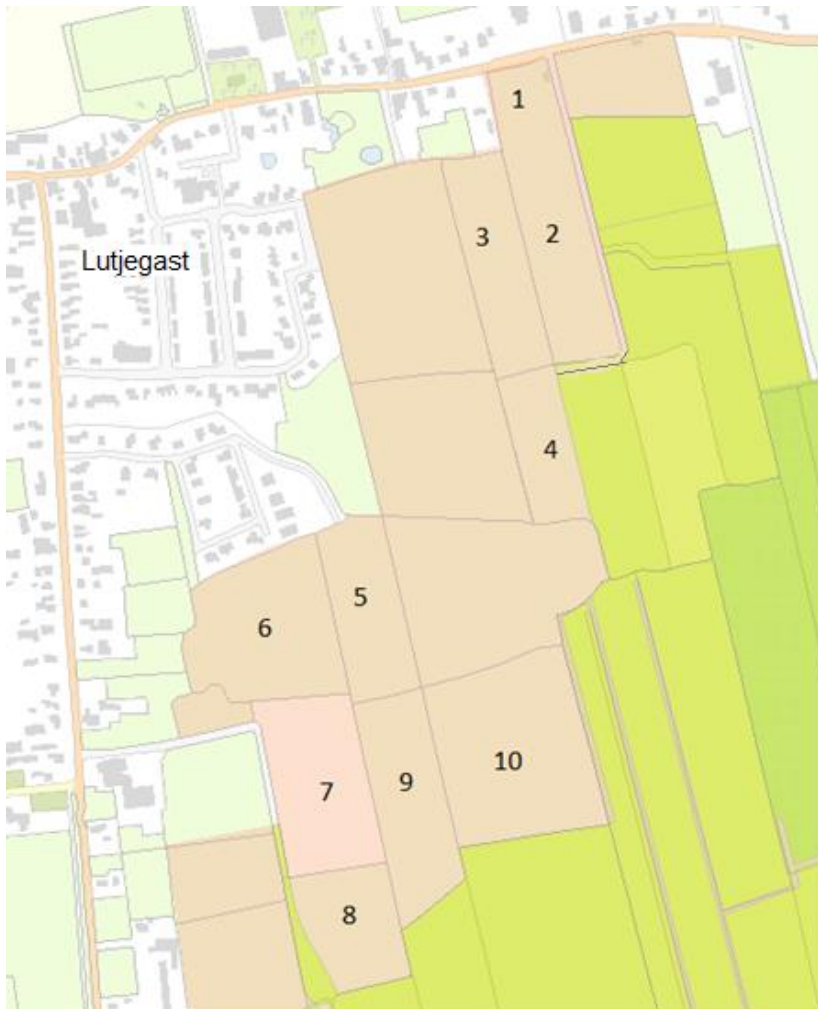
Samenstelling dit rapport: Ir. A. Baken, a.baken@planet.nl
Oktober 2016



Elzensingel met struik en kruid laag naast een perceel met kruidenrijk akkerbeheer.

1. Inleiding

De percelen 1 tot en met 10, in het gebied Op de Lutje Gast, liggen in de Grootegastermolenpolder en grenzen aan het dorp Lutjegast, terreinen van Staatsbosbeheer en het landgoed Rikkerda. De percelen zijn begrensd als onderdeel van de Ecologische Hoofdstructuur, thans Natuurnetwerk Nederland.



Percelen Op de Lutjegast, verworven in 2015 door de Stichting Dotterbloem.

1.

De Beheereenheden 1 tot en met 10 hebben een oppervlakte en singellengten van ca.:

1 = 0,65 ha met 80 m elzensingel

2 = 1,79 ha + 0,089 pad langs perceel 2, met 225 m elzensingel

3 = 1,46 ha met 480 m elzensingel

4 = 1,09 ha met 0 m elzensingel

5 = 1,25 ha met 240 m elzensingel

6 = 2,60 ha met 570 m elzensingel

7 = 1,86 ha met 535 m elzensingel

8 = 1,30 ha met 215 m elzensingel

9 = 1,60 ha met 395 m elzensingel

10 = 2,85 ha met 320 m elzensingel

De totale oppervlakte is 16,55 ha, De totale singellengte is ca. 3200 m.

Zie voor de kadastrale aanduiding bijlage 1.

2. Geofysische, bodem en water beschrijving

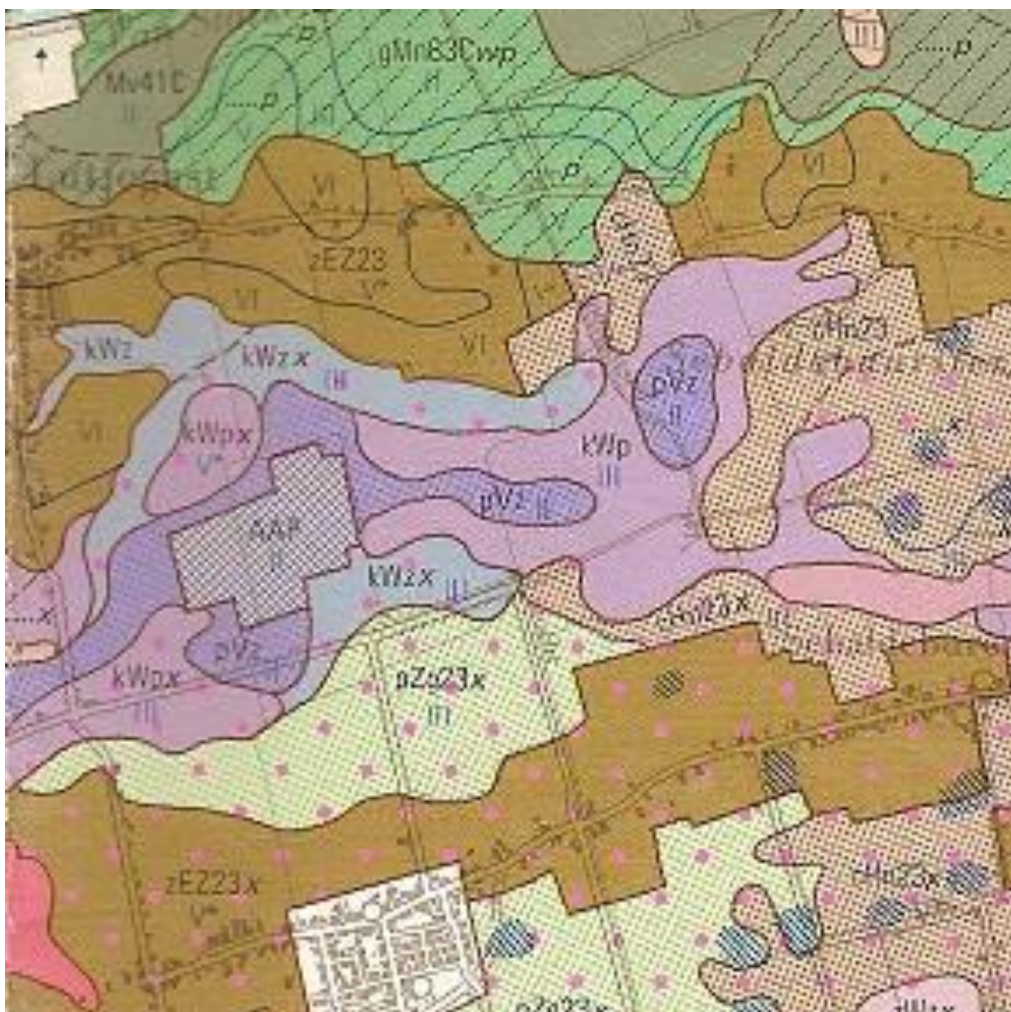
Het beheergebied ligt ten zuiden van de Abel Tasmanweg en ten noorden van de Caspar Roblesdijk. Het gebied maakt onderdeel uit van de Grootegastermolenpolder. Ten noorden van Lutjegast, de “kleine zandrug”, gaat het landschap over in een kleilandschap. Ten zuiden ligt het dorp Grootegast op “de grote zandrug”. Het maaiveld ligt van ca. 30 á 50 cm onder tot ca. 80 tot 120 cm boven NAP (zie de hoogtekaart). Het gebied tussen Abel Tasmanweg en Caspar Roblesdijk kent een verscheidenheid aan bodemtype en bijbehorende waterhuishouding (zie kaarten 2, 4 en 5). De bodems zijn gevormd op en in het dekzand uit de laatste ijstijd (Weichselien periode). Keileem uit de voorlaatste ijstijd (Saalien periode) komt op een diepte van ca. 1 á 2 meter vanaf maaiveld voor. Het bodemprofiel betreft op de hogere gronden enkeerdgrond (zEZ23) met een bouwvoor van meer dan 50 cm dikte. In de laagtes betreft het bodemtype moerige eerdgronden met een kleidek (kWz). De overgangen van de hogere naar de lagere gronden zijn gekarteerd als laarpodzolen (cHn23) en moerige podzolgronden (kWpx). De bouwvoor van de laagst liggende bodems bestaan deels uit klei. Als gevolg van vroegere en recente verbeterde ont- en afwatering is de moerigheid, dat wil zeggen de dikte van venige organische stof rijke lagen, afgenomen. Op de keileem stagneert het grondwater. Hierdoor wordt het grondwater gekarakteriseerd door grondwatertrap III (hoogste grondwaterstand ondieper dan 40 cm en laagste waterstand tussen 80 en 120 cm minus maaiveld) en grondwatertrap VI (hoogst grondwaterstand van 40 tot 80 cm en laagste stand dieper dan 120 meter minus maaiveld). De stagnatie van het grondwater op de keileem is in vroegere tijden door de mens beantwoord met het graven van greppels. Dat leverde microreliëf, hoogte verschillen in de percelen, op, gepaard gaande met natte en droge delen in de percelen.

De afwatering van het gebied geschiedt via enkele hoofdwaterlopen van de Grootegaster- en Sebaldebuurstermolenpolder naar een gemaal die het water uitslaat op het Wolddiep. Het gebied Op de Lutjegast ligt aan de oorsprong van het stroomgebied van deze hoofdwaterlopen.

De Grootegastermolenpolder was aangewezen als verdroogd gebied. Voor het opheffen van de deze verdroging heeft in opdracht van DLG de Grontmij een rapport opgesteld met daarin maatregelen ter bestrijding van deze verdroging (LUDO 2- Grootegastermolenpolder en de Polder Bombay, Grontmij, 28 april 2011. De werken hiervoor zijn in 2012 en 2013 uitgevoerd.

De lagere percelen zijn en waren in beheer als grasland. De hogere percelen zijn en waren vroeger (deels) in gebruik als bouwland. In het recente verleden werd op het bouwland de teelt van snijmaïs bedreven. In vroegere tijden waren granen en knolgewassen, meer of minder ten dienst van het vee, gebruikelijk op de akkers. De hogere percelen zijn omzoomd door elzensingels. In de elzensingels zijn enkele, eiken, wilgen, vlier en essenbomen aanwezig. Een deel van deze essen zijn vanaf zo ongeveer 2005 aangetast door de essentakkenziekte. De singels bieden dekking en broedgelegenheid aan diverse vogels en andere fauna.

Bodemkaart omgeving Lutjegast



zEZ23 = enkeerdgronden

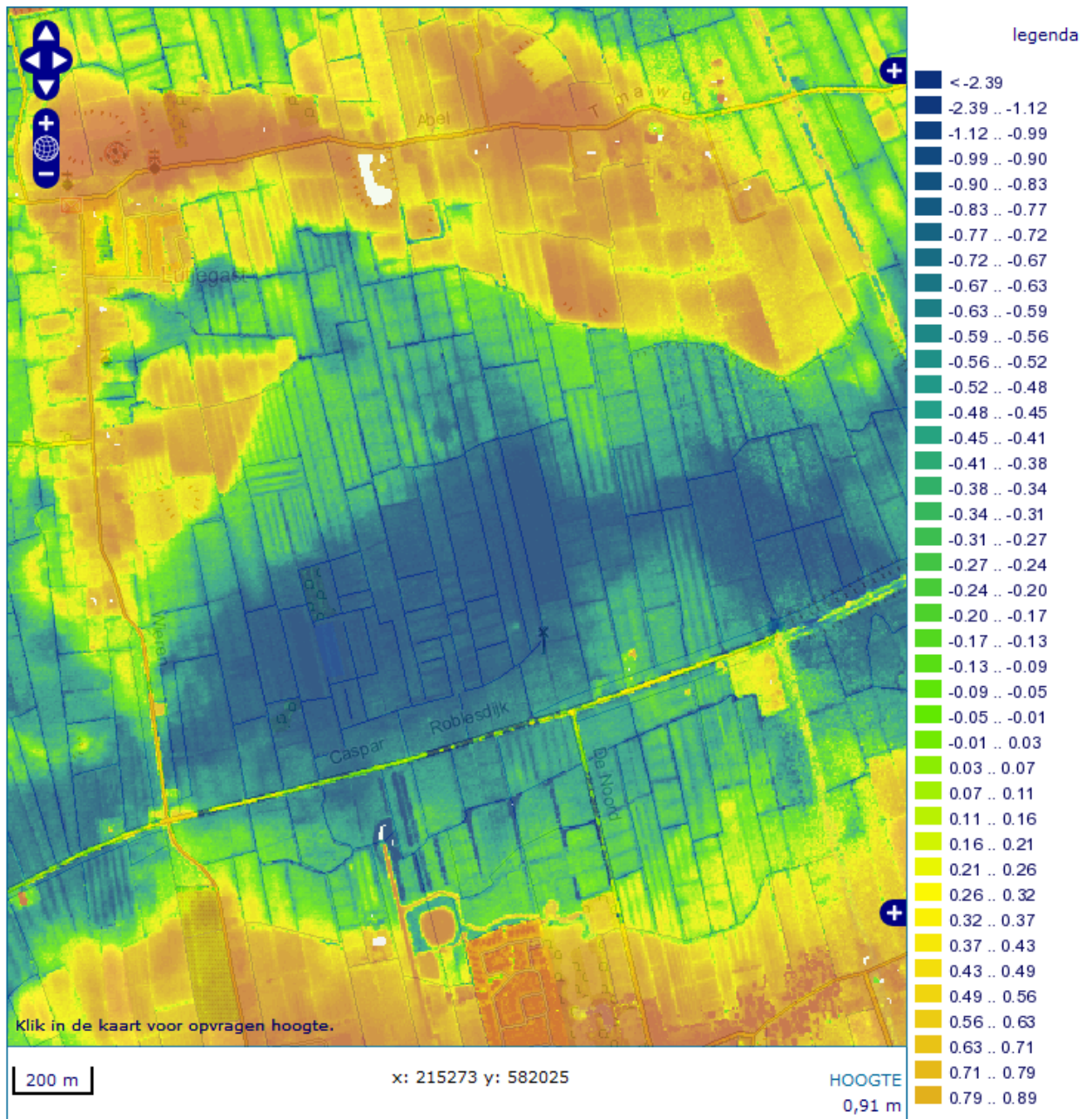
cHn23 = laarpodzolgronden

kWzx = moerige zandgronden met een kleidek en met keileem binnen 1,20 m vanaf maaiveld

kWpx = moerige podzolgronden met een kleidek en met keileem binnen 1,20 m vanaf maaiveld

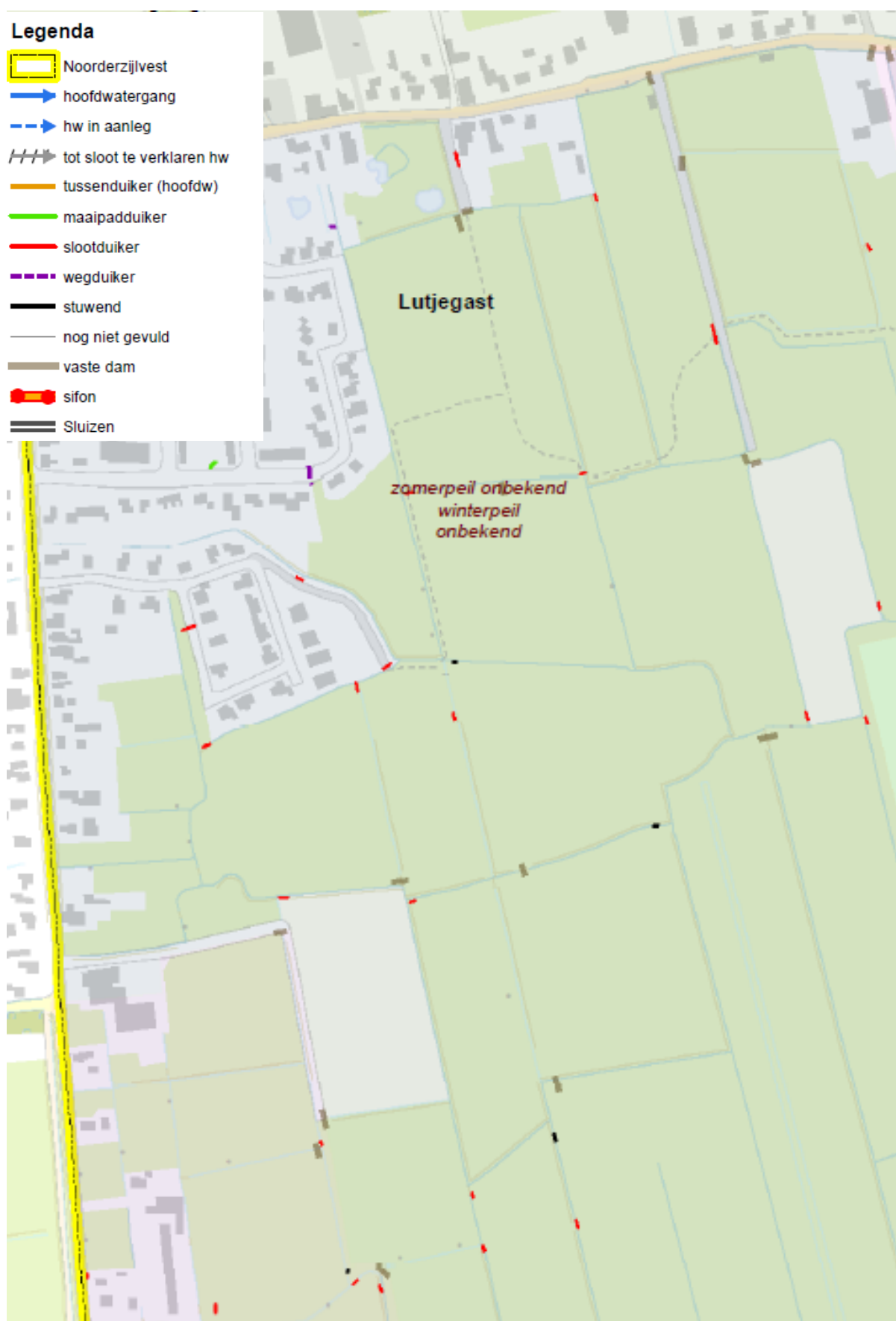


3. Luchtfoto (2012).



Hoogtekaart Op de Lutje Gast en Grootegastermolenpolder

4. De waterhuishouding, Op de Lutje Gast, onderdeel van de Grootegastmolenpolder



3. Landschap, natuur en cultuurhistorie

In het verleden is beheerseenheid 7 als maïsland benut en andere percelen als grasland. Vanaf 2011 is ervaring opgedaan met het realiseren en beheren van kruidenrijke akkers. Er zijn graangewassen verbouwd (zomertarwe en gerst), met grasomzoming van ca. 10 meter en langs beheerseenheid 7 een akkerbloemenrand.

Met uitzondering van beheerseenheid 4 zijn alle beheereenheden aan minstens drie zijden voorzien van elzensingels. De omvang van essentakkenziekte is recent (in de laatste 10 jaar) aanzienlijk toegenomen. Meer dan 50 % van de essen zijn aangetast. Op diverse plaatsen (hoeken van percelen) zijn kleine poelen aanwezig. Hier blijft als gevolg van de keileem in de ondergrond - in zomers met een normaal neerslag patroon - water staan. De poelen met het water en bijbehorende flora en fauna zijn voor de diversiteit van natuur- en landschapswaarden van groot belang. Op de topografische kaarten van 1909 en 1932 wordt zichtbaar dat in het recente verleden alle hoger gelegen percelen omzoomd zijn (geweest) met singels en tevens dat de hogere percelen afwisselend voor grasland en bouwland werden benut. De elzensingels en de perceelvormen volgen de (oorspronkelijke) hoogtelijnen in het gebied. Er wordt vanuit gegaan dat in de loop van de tijd de hoogte verschillen door ingrepen van de mens kleiner zijn geworden. De enkeerdgrond is vermoedelijk ontstaan door het bouwland gebruik, waarop een aantal eeuwen potstalplaggen bemesting terecht is gekomen. Dit verklaart het ontstaan van de dikke bouwvoor van meer dan 50 cm. Voor wat betreft de natuurwaarden zijn vogels goed tot redelijk onderzocht. In of nabij het gebied zijn voor wat betreft vogels 6 rode-lijstsoorten waargenomen, bron:

www.natuurloket.nl

In het gebied heeft in 2016 een inventarisatie van vogelsoorten en territoria plaatsgevonden. Dit heeft 24 soorten en ca. 70 territoria opgeleverd in lengte van ruim 3 km singel. Zie verder: Inventarisatie broedvogels in houtsingelgebied van St. De Dotterbloem bij Lutjegast (ZWK), 2016, Drs. L. Stockmann, Uitgave Stichting Dotterbloem, 2016.

Negen soorten vogels en hun biotoopaanduiding voorkomend in de singels Op de Lutje Gast (2016).

	Biotoop	Voedsel	Overwintering
Spotvogel	Mantel, zoomvegetaties elzensingels met braam en struikgewas.	Insecten en bessen	Zuiden van Afrika
Winterkoning	Heggen, struiken, bramen en takkenbossen	Insecten	Standvogel
Fitis	Bosranden	Muggen en vliegen	Tropisch Afrika
Zwartkop	Loofhout, oudere bomen met veel ondergroei	Insecten bessen en vruchten	Middellandse zee
Gekraagde roodstaart	Gevarieerd bos, bomen met spechtgaten	Insecten en rupsen	Tropisch Afrika
Grasmus	Heggen, braamstruiken, struikgewas langs spoorwegen	Insecten, bessen vruchten	Afrika
Nachtegaal	Braam en brandnetel	Insecten	Tropisch Afrika
Boomkruiper	Volgroeide bomen met 'holle' plekken en 'losse' bast	Insecten	Standvogel
Merel	Bos, stads- en dorpsplantsoen, tuin & bosranden	Wormen, insecten bessen en fruit	Standvogel



Topografische situatie in 1909 boven en 1932 onder, langs de Abel Tasmanweg (witte percelen betreft bouwland gebruik).





*Topografische situatie
1909, met daarin
getekend de later
gebouwde nieuwbouw.*

*Het gebied is voorzien van een aantal bruggetjes en zand- en graspaden die deels zijn
voorzien van klaphekjes en enkele houten zitbanken.*





4. Beheertype aanduiding

De percelen genummerd 1, 2, 4, 5, 6, 8, 9 en 10 (zie kaart) hebben in het Natuurplan, vigerend voor 2016, de aanduiding te ontwikkelen naar beheertype N12.02: kruiden- en faunarijk grasland. De percelen 3 en 7 staan op de kaart als te ontwikkelen kruiden- en faunarijke akker. Voor de percelen 8, 9 en 10 is de ambitie deze verder te ontwikkelen naar beheertype N10.02: vochtig hooiland. Binnen een beheertype is afwijking tot maximaal 20 % van de oppervlakte voor een ander beheertype mogelijk. Een dergelijke afwijking is van belang vanwege verschillen in abiotische of biotische omstandigheden in de percelen.

5. Doelen

De Stichting Dotterbloem wenst de volgende natuurbeheerdoelen voor de percelen na te streven:

- a. Herstel en ontwikkeling van het oorspronkelijk natuur- en cultuurlandschap.
- b. Diversiteit voor wat betreft natuur- en landschappelijke waarden.
- c. Herstel van elzensingels en poelen
- d. Een 'natuurlijke' toegankelijkheid van het gebied, ten behoeve van het publiek (lokaal, regionaal en daarbuiten).
- e. Diversiteit door zonering voor wat betreft recreatief en toeristisch medegebruik door bewoners vanuit het dorp en de regio.
- f. Beheer van de percelen zodanig dat de natuurdoeltypen genoemd in het provinciaal natuurbeleidsplan: kruiden- en faunarijk grasland en kruiden en faunarijke akker worden gerealiseerd.

Hierbij staat extensief landbouwkundig beheer ten dienste van natuur, landschap, recreatie en toerisme.

6. Concretisering van de doelen

Voor wat betreft herstel van cultuurlandschap wordt een beeld, c.q. een situatie nagestreefd van een landschap, zoals deze was in de tijd rond 1900. Dit betekent:

- Volgroeide en voor geriefhoutproductie en veekering functionele singels.
- Afwisseling van gras- en bouwland. Bouwland uitsluitend op de hoger gelegen percelen (perceel 3 en 7).
- Behoud en herstel van (cultuur historisch waardevolle) begreppeling.

- Met water (voor natuur en drenking van vee) gevulde poelen in het gebied.
- Toegankelijk en veilige paden met 'uitnodigende' toegangen in het gebied.
- Voor publiek en bijenhouders botanisch waardevolle graslanden in afwisseling met akkergewassen, omzoomd met bloemrijke gras- en of akkerranden, voor insecten in het bijzonder bijen.
- Voor perceel zes is ooit de wens vanuit het dorp uitgesproken een dorpsboomgaard te realiseren. Bij nader inzien (in 2014-2015) zal deze op terrein van Staatsbosbeheer worden gerealiseerd.
- Het gebied wordt, in het kader van het bestrijden van verdroging, vernat door er enkele pendammen en dammen met hoge duikers die recent zijn geplaatst in en nabij het gebied. Deze vernatting dient de lokale kwelsituaties te versterken. De pendammen en dammen met hoge duikers zijn geplaatst in het kader van uitvoering van waterschaps- & DLG maatregelen in het kader van het plan LUDO2 (Grontmij, 28-4-2011 en DLG inrichtingssituatie 21 juni 2011).

7. Beoogde eindsituatie

De beoogde situatie op termijn betreft een afwisselend cultuurlandschap met natuur- en belevingskwaliteit. Dat wil zeggen: een complete structuur van elzensingels van goede kwaliteit. Dit zijn singels bestaande uit hoofdzakelijk elzen (met ca. 10 tot 25 % andere boomsoorten van eik, vlier, meidoorn en essen) met een dichte hakhout laag (elzen, bramen, meidoorn) een volgroeide boom laag en enige overstaande oudere bomen. Het patroon van elzensingels zal zoveel als mogelijk langs de natuurlijke hoogtelijnen - de situatie van 1900 - volgen.

Voor wat betreft de percelen 1, 2, 4, 5, 6, 8, 9 en 10 zal worden toegewerkt naar het beheertype N12.02 kruiden- en faunarijck grasland (zie bijlage 6). Voor de percelen 4 en 10 zal getracht worden door vernatting en verschraling (via N12.02) in de richting van beheertype N10.02 te werken: Vochtig hooiland. Voor de percelen 3 en 7 wordt N12.05 kruiden en faunarijck akker gerealiseerd. De akkers zullen worden omzoomd (maximaal 20 % van de oppervlakte) door kruiden- en faunarijck grasland (6 tot 10 meter brede) rand en of door een rand waarin een mengsel van akkerbloemen wordt gezaaid (bijenmengsel).

In 2014 en 2015 is het experimentele akkerbeheer geëvalueerd. De evaluatie heeft richtlijnen geleverd voor het beheer passend in de pakketeisen van N12.05.

Voor wat betreft de waterhuishoudkundige situatie zal het winterwateroverschot zoveel mogelijk worden vastgehouden in het gebied. Dit met het oog op vernatting en het voeden van lokale kwel. Ontwatering dient door middel van greppels en enigszins bolvormige akkers tussen de greppels plaats te vinden. Het microreliëf, onder meer als gevolg van de begreppeling, wordt in stand gehouden en of versterkt. Het draagt bij aan de natuur, landschappelijke, cultuurhistorische en recreatieve waarde van het gebied.

8. Beheer

Het beheer betreft de paden, toegangshekken, de elzensingels, de poelen, het grasland en de akkers. Het beheer van gras- en zandpaden zal bestaan uit regelmatig maaien (minimaal drie keer per jaar) en of extensief weiden, vlak en toegankelijk houden van paden en het beheer van toegangshekken. De staat van onderhoud van dammen, toegangshekken en bruggetjes zal meerdere keren per jaar gecontroleerd worden (minimaal twee keer per jaar) en waar nodig zal onderhoud en herstel plaatsvinden. De elzensingels zullen jaarlijks in het winterhalfjaar worden beheerd voor zover het gaat om bomen en struiken die vanwege het beheer van paden, gras- en akkerland gesnoeid moeten worden. Nieuw aanplant zal worden gerealiseerd op open plekken in de singels. Herstel van de singels is mede noodzakelijk vanwege de essentakkenziekte. Oudere uitgegroeide en of dode bomen zullen worden gekapt en verwijderd. Kappen en verwijderen zal zoveel mogelijk selectief plaatsvinden zodat de singels als geheel intact blijven. Met het oog op specifieke fauna wordt op enkele plaatsen het dood hout en of de dode bomen niet verwijderd.

Voor wat betreft het grasland, beheertype N12.02 Kruiden- en faunarijke grasland, bestaat het beheer uit maaien en afvoeren en extensief (na)beweiden. Afvoeren en beweiden dienen er voor dat een zekere verschraling en een enige structuur ontstaat in het grasland. Bemesting zal plaatsvinden als percelen voldoende verschraald zijn en of om de bodems van percelen in 'balans' te houden. Eveneens zal voor zover noodzakelijk percelen worden bekalkt, dit ter voorkoming van verzuring van de bodem en voorkoming van verpitruising. Het akkerland, beheertype N12.05, zal worden ingezaaid met afwisselend zomer- en wintergraan met een ondergroei van kruiden, gras en klaver. Er worden relatief geringe zaaizaad hoeveelheden benut (maximaal 120 kg per ha). Hierdoor zal het gewas 'open' blijven en mogelijkheid bieden voor eenjarige akkerkruiden en tevens plaats bieden voor nesten en kuikens van akkervogels. Er zullen geen chemische bestrijdingsmiddelen benut worden. Bloemenranden 3 of 6 meter vormen een onderdeel van het beheer op de percelen met akkerbeheer (percelen 3 en 7). Deze zullen een bijdrage leveren in het ontwikkelen van populaties van zweefvlieg en lieveheersbeestjes, dit ter onderdrukking van eventuele luizen populaties in de graangewassen. Bijenhouders zullen worden uitgenodigd de bloemenranden te benutten.

9. Beheervoorschriften in de pachtcontracten

Om de verschillende natuurdoelen te bereiken zijn in de pachtcontracten per natuurdoel-pakket de volgende voorschriften ten aanzien van maaien, zaaien, weiden en bemesten geformuleerd.

N12.02 Kruiden- en faunarijke grasland

Beheereenheden: 1, 3, 7, 8, 10, 14, 16 en 18

Maaien en beweiden:

- 50 % maaien en 50 % beweiden of jaarlijks afwisselend maaien of beweiden.
- Maaien niet voor 15 juni
- Beweiden met maximaal 3 gve per ha

Mest:

- Organische mest tot maximaal 100 kg N per ha (incl. bemesting van beweiding), bij voorkeur ruige/vaste stalmest en bekalken voor zover noodzakelijk voor een goede pH, 1 gve half jaar beweiden is 50 kg N.

N 12.05 Kruiden- en faunarijke akker

Beheereenheden: 5 en 12

Oogsten, maaien en bewerken:

- Jaarlijks zaaien met zomergranen (tarwe, gerst, haver en of rogge, mag ook een mengsel zijn en of erwten mogen worden mee gezaaid).
- Eén maal per 5 jaar mag worden ingezaaid met een niet graan gewas, bijvoorbeeld boekweit en of andere zaaddragend gewas.
- Zaaidichtheid ca. 66 % van gangbaar met het oog op ruimte voor kruiden
- Zaaien voor ondergroei, met gras en of klaver is toegestaan
- Stoppel wordt in najaar niet bewerkt en in herfst maximaal 50 % gemaaid, afhankelijk van stand van het gewas. Stoppel blijft staan tot 15 maart.
- 10 % van het graangewas wordt niet geoogst met het oog op wintervoedsel voor (trek)vogels en fauna.

Mest:

- Bekalken met het oog op een goede pH en organische, bij voorkeur vaste mest tot max.100 kg N per ha.

L01.03 Elzensingels:

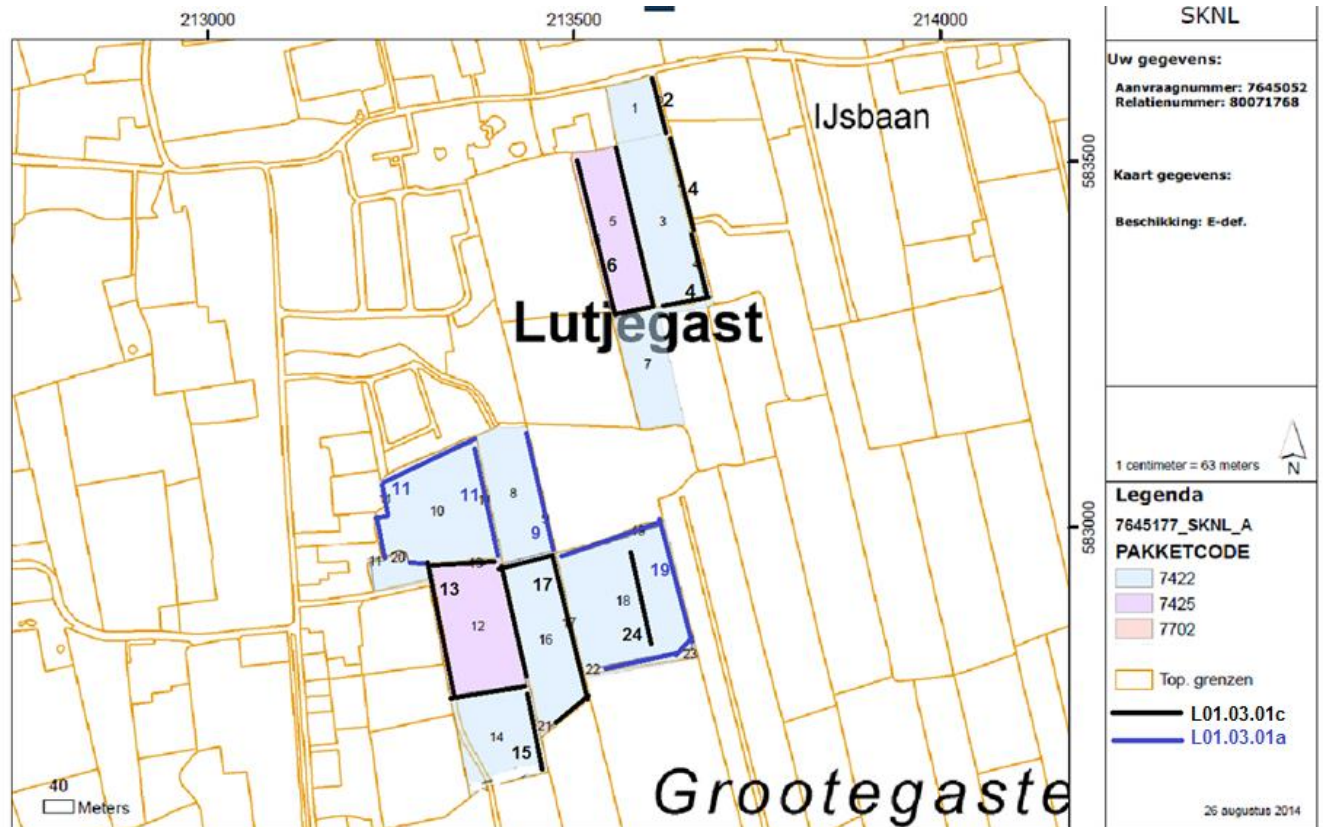
Beheereenheden: 2, 4, 6, 9, 11, 13, 15, 17, 19 en 24.

Bij het beheer van Elzensingels wordt gestreefd naar een aaneengesloten bomenrij van hoofdzakelijk (tot 20 jaar oude) elzenbomen. Bij voorkeur komen in deze bomenrij een aantal overstaanders voor (bomen ouder dan 20 jaar), 4 tot 10 per 100 meter. Onder de boom-laag is een goed ontwikkelde struiklaag waarvan bramen deel uitmaken. De singel bestaat (bomen en struiken) voor minimaal 10 en maximaal 50 % uit bij voorkeur vruchtdragende soorten, anders dan els: vlier, lijsterbes, meidoorn, eik, es, berk, wilde appel e.d. Een singel (eenzijdig van een greppel of sloot) is op maaivelds-hoogte ten minste 2 meter breed, gerekend vanaf de insteek van het talud van de sloot of greppel. Het beheer is gericht op een gunstige biotoop voor vogelsoorten genoemd in figuur 7.

L01.01.01a Poelen

Beheereenheden 20, 21, 22 en 23.

Poelen zijn ten minste aan twee zijden open met het oog op zonlicht op het water. In de poel staat zoveel mogelijk gedurende het gehele jaar en laag water. Poelen worden om de 3 á 5 jaar gedeeltelijk geschoond, afhankelijk van de veldsituatie.

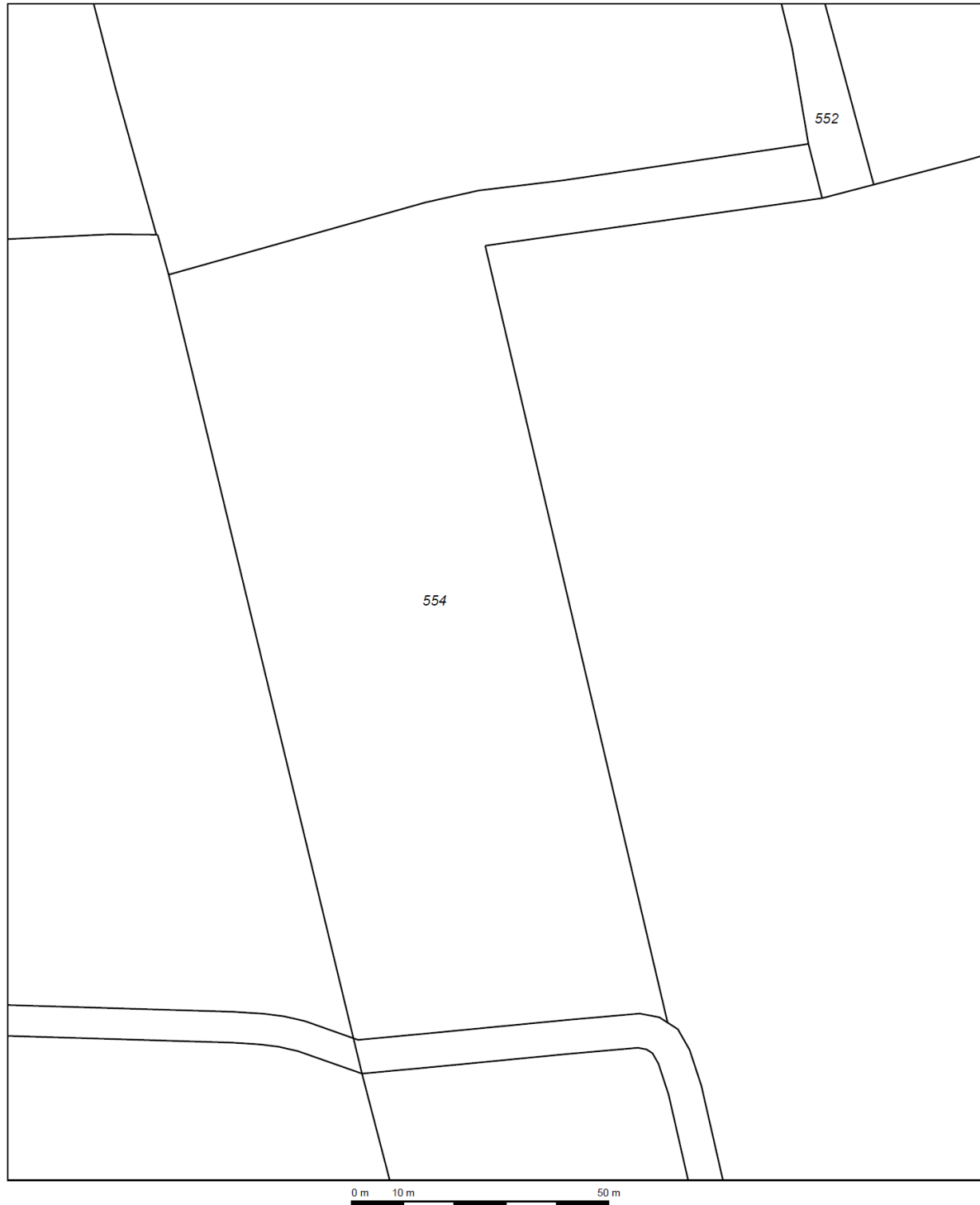


Bijlage 1: kadastrale kaarten 408, 407, 552 en 554





12345	Deze kaart is noordgericht	Schaal 1:2000	
25	Perceelnummer	Kadastrale gemeente	GROOTEGAST
	Huisnummer	Sectie	N
	Vastgestelde kadastrale grens	Perceel	407
	Voorlopige kadastrale grens		
	Administratieve kadastrale grens		
	Bebouwing		
	Overige topografie		
Voor een eensluidend uittreksel, Apeldoorn, 13 juli 2016 De bewaarder van het kadaster en de openbare registers Aan dit uittreksel kunnen geen betrouwbare maten worden ontleend. De Dienst voor het kadaster en de openbare registers behoudt zich de intellectuele eigendomsrechten voor, waaronder het auteursrecht en het databankenrecht.			



12345 25	Deze kaart is noordgericht Perceelnummer Huisnummer — Vastgestelde kadastrale grens — Voorlopige kadastrale grens — Administratieve kadastrale grens — Bebouwing — Overige topografie	Schaal 1:1000	Kadastrale gemeente Sectie Perceel	GROOTEGAST M 554	
Voor een eensluidend uittreksel, Apeldoorn, 13 juli 2016 De bewaarder van het kadaster en de openbare registers		Aan dit uittreksel kunnen geen betrouwbare maten worden ontleend. De Dienst voor het kadaster en de openbare registers behoudt zich de intellectuele eigendomsrechten voor, waaronder het auteursrecht en het databankenrecht.			